

Tarvitaanko Suomessa vammaiskorttia / InclEUsive Cardia?

Lyhyt yhteenveto kyselyn vastauksista

Miina Weckroth

Jaatinen, vammaisperheiden monitoimikeskus ry.

TAUSTAA

Euroopan komissio selvittää parhaillaan yleiseurooppalaisen vammaiskortin perustamista yhdessä asiasta kiinnostuneiden jäsenmaiden kanssa. Tavoitteena on luoda kortti, joka edistää vammaisten ihmisten matkustamista Euroopassa. Yhteistyöhön ovat ilmoittautuneet mukaan Belgia, Kypros, Malta, Ranska, Saksa, Slovakia, Slovenia, Suomi, Unkari, Viro, Espanja, Italia ja Kreikka. Työnimekseen yleiseurooppalainen vammaiskortti on saanut InclEUsive card.

Suomalainen InclEUsive -korttia varten perustettu vammaisjärjestöjen yhteistyöryhmä halusi selvittää, onko suomalaisilla tarvetta vammaiskortille. Kysely toteutettiin nimettömästi vastattavalla Internet-lomakkeella 4.-20.11.2013. Vastaajia tavoiteltiin mm. Vammaisfoorumien järjestöjen kautta. Yhteensä vastauksia saatiin määräaikana 652 kappaletta.

VASTAUKSET

1. TARVITAANKO VAMMAISKORTTIA / INCLEUSIVE CARDIA?

Vastaajien määrä: 652

Kyllä: 640

Ei: 32

95% (N=620) vastaajista oli sitä mieltä, että Suomeen tarvitaan vammaiskortti / InclEUsive Card. 5% (n=32) oli sitä mieltä, että korttia ei tarvita.

2. VASTAAJAT

Vastaajien määrä: 640. Vastaaja sai valita useamman vaihtoehdon.

	Yhteensä (% , N=640)
vammainen henkilö	44
vammaisen henkilön läheinen	48
vammaisjärjestön työntekijä	10
muu ammattilainen	13
muu	16

2. MIHIN TARKOITUKSEEN VAMMAISKORTTIA TARVITAAN?

Vastaajien määrä: 540, avoimet vastaukset. Kysymys esitettiin niille, jotka olivat vastanneet kyllä kysymykseen ”tarvitaanko vammaiskorttia/InclEUsive Cardia”, n=620.

Lähes kaikki kysymykseen vastanneet arvelivat kortista olevan hyötyä, kun vammaisen henkilö liikkuu kodin ulkopuolella julkisilla liikennevälineillä, osallistuu kulttuuritapahtumiin, matkustaa. Yli puolet vastaajista koki, että korttia tarvitaan vammaisuuden ja/tai erityisen tuen tarpeiden todistamiseen monenlaisissa tilanteissa, mm. väärinymmärrysten välttämiseksi.

Tarkemmin esitettyjä toiveita kortille liikkumisen, osallistumisen ja matkustamisen suhteen olivat:

toive	esim.	% vastaajista
Kortin haltijan avustajan osallistumisen maksuttomuus	<p><i>”Välttämättömän avustajan saaminen mukaan ettei vammaisen tarvitse maksaa lippuja kaksinkertaisesti.”</i> <i>”Nykyään moni paikka sitoo ilmaisen avustajalipun esimerkiksi pyörätuolin käyttöön ja käytännöt ovat ylipäätään hyvin vaihtelevia.”</i> <i>”Varsinkin kehitysvammaisten henkilöiden kohdalla avustajan tarvetta joutuu perustelemaan turhan paljon, kun taas pyörätuolia käyttävien henkilöiden avustajat pääsevät moniin paikkoihin ilman perustelemistakin. Epätasa-arvoa siis on olemassa.”</i></p> <p><i>”Kun olisi tällainen iso sabluuna, palveluntuottajat lähtevät helpommin mukaan ja päästävät avustajan maksutta.”</i></p>	36
Alennuksia osallistumismaksuista itse kortin haltijalle	<p><i>”Yritykset itse tarjoavat alennuksia vammaisten lasten perheille ja haluavat todistaa vammaisuudesta, jota meillä ei kortin muodossa ole antaa.”</i> <i>”Esim paikallisessa uimahallissa invalidit pääsee eläkeläishinnalla mutta pitää todistaa vammaisuutensa/haitta-asteensa jotenkin.”</i></p> <p><i>”Monista kulttuuripalveluista on myös mahdollista saada alennusta, tämä olisi kortin kanssa helpompi todistaa.”</i></p> <p><i>”Erityistarpeen huomioimiseen esim. jos vamman takia ei voi syödä paljon, voi korttia esittämällä saada pienemmän esim. lasten annoksen lasten annoksen hinnalla.”</i> <i>”Jos kyse on vaikka lapsen aistiyliherkkyydestä (kuten meillä) ei ole mielestäni reilua joutua maksamaan tapahtumasta kaikilta täyttä hintaa, kun hyvinkin todennäköisesti joudumme tapahtumasta lähtemään kesken pois.”</i> <i>”Esim kuulo ja näkövammaisen ei saa teatterista irti samaa kuin terveet se voisi näkyä alennuksina korttia näyttämällä.”</i> <i>”Kuulovamma esim kojeiden pattereiden hinta-alennukset.”</i></p> <p><i>”Vammaiset ovat usein pienituloisia ja tarvitsevat monipuolista kuntoutusta, korttia esittämällä saisi alennusta palvelumaksuista.”</i></p> <p><i>”Monella vamman omaavalla (missä ja minkälainen se sitten onkaan) on aina heikot tulot. Niillä tuloilla ei paljoa harrasteta.”</i></p>	27
Tasa-arvoa vammaisten ihmisten saamille ”turisti”-eduille eri puolille Suomea	<p><i>”Olen kuullut, että pk-seudulla asuvat vammaisten mukana kulkevat avustajat pääsevät mm. metroon ilman lippua - ja vammaisetkin ilmaiseksi kuljetuspalvelukortillaan. Sama systeemi pitäisi olla koko maata kattava.”</i> <i>”Ns. Todistamaan liikuntavammasta esimerkiksi VR:lle. Mielestäni on väärin että tällähetkellä etuja saavat pyörätuolilla liikkuvat ja näkövammaiset.”</i></p>	16
Kortti edistää turistipalveluja ja toimii myös palveluntuottajan apuna	<p><i>”Sillä saisi vammaiselle sopivat paikat teattereissa ja saisi apuva mahdollisesti lentoasemilla, satamissa ja kaikiällä massapaikoissa, jossa liikkuminen on vaikeaa.”</i> <i>”Helpottamaan liikkumista monintavoin-pääsisisi esim. lentokoneeseen ennen ryntäystä ja saisi paikan</i></p>	11

	<p><i>etuosasta.”</i></p> <p><i>”Yhtenäistää vammaisten palveluja koskevia käytäntöjä, parantaa palvelujen tarjoajien suhtautumista vammaisiin, jos kortti luo valmiita toimintamalleja, ”oikeuttaa” positiivisen erityiskohtelun, joka luo käytännön yhdenvertaisuutta, edistää inklusiota, vaikka luokin osaltaan erillistä ”vammaiskategoriaa.” ”Palvelumaailman infokortti, ohjeistaa palvelun tuottamistapaa; palveluottajan on helppo ymmärtää miten ao. henkilöä tulee tukea palvelussa.”</i></p>	
Tasa-arvoa vammaisten ihmisten saamille ”turisti”-eduille eri puolella Eurooppaa	<p><i>”Esimerkki Tanskasta: Kööpenhaminassa minä (sähköpyörätuolilla liikkunut) ja mukana ollut avustajani, jouduimme maksamaan kaksi sisäänpääsymaksua, koska minulla ei ollut mitään kansainvälistä todistusta tai korttia vammastani ja avustajan tarpeellisuudesta.”</i></p>	4

Vammaisuuden todistamiseen ja tuen/avun tarpeen osoittamiseen korttia koki tarvittavan 56% vastaajista, mm. koska

jotta vammaisen henkilön tai hänen edustajansa ei tarvitse todistella vammaisuutta selittelemällä tai esittämällä lääkärintodistusta	<p><i>”Kaikki vammat eivät näy ulospäin, mutta apua ja avustajaa tarvitaan siitä huolimatta.” ”Tarvittaisiin neutraali ja käyttäjälleen ei-nöyryyttävä tapa osoittaa vammaisuutensa” ”ettei tarvitse erinäisille virkailijoille selvittää/perustella avustajan tarvetta” ”Aina kun esimerkiksi liikennevälineessä tarkastaja epäilee vammaisen vammaisuutta, vaikka tämä on pyörätuolissa ja taatusti vammainen olemukseltaan. Epäilijöitä riittää ainakin XX:n tarkastajien joukossa.” ”X-elokuvateatteri ei anna alennusta vammaiselle eikä päästä avustajaa ilmaiseksi elokuvaan ilman lääkärin todistusta/lausuntoa mikä on alentavaa ja törkeää.”</i></p>
väärinymmärrysten välttämiseen kanssaihmisten ja myös viranomaisten (kuten poliisin) kanssa asioidessa	<p><i>”Korttia näyttämällä ymmärrettäisiin miksi henkilö käyttäytyy oudosti.”</i></p> <p><i>”Kehitysvammaisuuden todentamiseen. moni kehitysvammainen on normaalin näköinen, mutta asioiden ymmärtäminen, lukeminen ja laskeminen tuottaa vaikeuksia.” ”Kertomaan, että henkilö tarvitsee apua, ohjausta ja tukea selviytyäkseen ja tullakseen ymmärretyksi.”</i></p> <p><i>”Kortilla voisi todistaa vammaisuutensa esim. poliisille, viranhaltijalle tai ravintolan portsarille epäselvissä tilanteissa.” ”Kuulovammanen tarvii ehdottomasti kortia asioidessa esim virastoissa lääkärissä kaupassa ym. kuulovammaista ei uskota tai haluta uskoa tosi vaikea kommunikoida.” ”Jos vammaisella on ”häiritsevää” käytöstä, mutta ei muuten päällepäin näkyvää vammaa, voi esim. ravintolassa tai muussa julkisessa paikassa helpoiten selvittää esittämällä kortti. Esim. ei tarvitse poistua ravintolasta häiriköinnin takia.”</i></p> <p><i>”Vammaisuus saattaa antaa väärän kuvan, esim., että henkilö on juovuksissa (esim. ei päästetä ravintolaan, vaikka olisi ihan selvin päin, mutta puheen tuottaminen on vaikeaa.”</i></p>
apua tilanteissa, joissa vammaisen henkilö tarvitsee apua tai erityisiä järjestelyitä	<p><i>”Vammaisille suunnattujen palveluiden käyttöoikeuden osoittamiseen” ”Kortti edistäisi vähentämään stressitekijöitä (pitkiä jonotuksia), inva WC:n pääsyä”</i></p> <p><i>”Esim inva-WC:hen pääsee monissa yleisissä paikoissa vain pyytämällä ja todistuksen esittämällä” ”Junassa on helpompi pyytää ”konnarilta” apua laukkujen kanssa, kun on esittää kortti.” ”Julkisissa palveluissa olisi ajoittain helpompaa selittää esim. Tarpeensa saada istumapaikka, mikäli tällainen kortti olisi olemassa.”</i></p> <p><i>”Koska kipuja ja väsymistä ja huterat kädet saattaisi jotain apuja saada ettei laiskana pidettäis.”</i></p>

3. PERUSTELE, MIKSI VAMMAISUUDEN TODENTAVAA KORTTIA EI MIELESTÄSI TARVITA

Vastaajien määrä: 28, avoimet vastaukset. (Kysymys esitettiin niille, jotka olivat vastanneet ei kysymykseen ”tarvitaanko vammaiskorttia/InclEUsive Cardia”, n=32.)

peruste	esim.	kpl
Kortti on leimaava	<i>"Vammaiskortti" on stigmatisoiva tunniste ja ristiriidassa avoimen, yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen yhteiskuntaideaalin kanssa. "Leimaa entisestään vammaiset. On pystyttävä luottamaan ihmisten sanaan. "Toivoisin positiivista eriarvoisuutta ja siihenhän tämä ilmeisesti tähtääkin. Mutta onko kortin näyttäminen palveluntuottajien tiskeillä/respoissa juuri sitä negatiivisen huomion saamista/leimaamista erilaiseksi ja vammaiseksi?"</i>	8
Kortti on turha, sillä asiat ovat kunnossa (esimerkiksi järjestöjen omilla korteilla tai muulla tavoin)	<i>"Suomessa on eri sairauksiin ja vammaisuuteen liittyvät yhdistykset, joilla on kullakin oma jäsenkortti todentamaan ko. henkilön sairauden tai vammaisuuden." "ns vammaisjärjestöihin kuuluvilla on omat jäsenkorttinsa." "Järjestöillä on usein omat diagnoosikohtaiset kortit, mielestäni yhteinen kortti on turhaa, tässä kortti viidakossa." "Suomessa ovat vammaisasiat hyvin, meillä on toimivat etujärjestöt. Ja väite siitä, että vain Näkövammaisten Keskusliiton jäsenillä olisi oma kortti vammansa todistamiseksi, ei pidä paikkaansa (esim. Suomen Kuurosokeat ry:llä on myös omansa). Oletan, että Invalidiliitolakin -saattaa olla joitain pieniä, harvinaisten sairauksien ryhmiä, joilta kortti puuttuu" "Järjestöt voivat tehdä kortin jäsenistölleen ja tuoda siinä esiin, miten ko. vamma vaikuttaa ja miten se tulisi huomioida."</i>	7
Kortteja on jo liikaa, eikä tätä voitaisi yhdistää johonkin jo olemassa olevaan korttiin	<i>"Esim. tiedot kelakorttiin olisi mielestäni toimivampi. Yhdenmukaisen avustajakorttijärjestelmän luominen olisi tärkeämpää. / Eikö asian voisi hoitaa Kela-korttiin tulevalla tunnuksella."</i>	6
Rekisterin ylläpitäminen on ongelma	<i>"Kansainvälinen vammaisrekisteri ei kuulosta hyvältä. Laajat rekisterit sisältävät aina riskin, että niitä käytetään väärin tarkoituksiin." "En kannata eurooppalaista korttirekisteriä."</i>	4
Kortti ei tule toimimaan, tärkeämpää panostaa saavutettavuuteen	<i>"En itse asiassa vastusta vammaiskorttia, mutten usko sen toimivuuteen. Kortin näyttäminen ei muuta asiakaspalvelun laatua. Panostaisin mieluummin siihen, että asiakaspalvelun väelle (kaupat, julkiset palvelut, virkistyspalvelut, rakennesuunnittelu) annettaisiin saavutettavuuskoulutusta." "Mielestäni yhteiskunta ajattelun tulee huomioida kaikki ihmiset niin rakentamisessa kuin esim. palveluntarjoamisessakin." "Tärkeintä on panostaa saavutettavuuteen/esteettömyyteen." "En siis usko että vammaisuuteen liittyviä ongelmia ratkaistaan kortilla, vaan paljon puhutulla asennekasvatuksella."</i>	4
En ymmärrä, mihin kortti on tarkoitettu		3
Ei voi olla yhtä korttia vammaisille, joilla erilaisia tarpeita		1
Matkustamista ei ylipäänsä saa lisätä ympäristövaikutusten vuoksi		1
En matkusta, en tarvitse korttia	<i>"Mutta niille jotka matkustaa voisi olla hyväkin se kortti."</i>	1

4. TARVITSITKO SINÄ ITSE TAI LÄHEISESI VAMMAISKORTTIA

Vastaajien määrä: 553

Vastaus kysymykseen ”tarvitaanko vammaiskorttia”	% kyllä – vastanneista (N = 538)	% ei – vastanneista (N = 24)
Tarvitsen / läheiseni tarvitsee vammaiskorttia	95	12
En tarvitse / läheiseni ei tarvitse vammaiskorttia	5	88

5. KERROIT, ETTÄ OLET ITSE VAMMAINEN TAI LÄHEISESI ON VAMMAINEN. MIKSI ET TARVITSE / LÄHEISESI EI TARVITSE VAMMAISKORTTIA

Vastaajien määrä: 49

Peruste	% vastaajista mainitsee
En/ei ole riittävän vammainen	41
Vammaisuus näkyy päälle päin	33
On jo jokin kortti	29
En liiku missään	20
En halua korttia	16
En halua rekisteriin	4
Ei tarvitse, läheinen on menehtynyt.	4

6. MILLAISIN KRITEREIN / PERUSTEIN KORTTI TULISI MYÖNTÄÄ VAMMAISELLE HENKILÖLLE

Vastaajien määrä: 512, avoimet vastaukset.

Kriteeriehto	% vastaajista mainitsee
Kun tarve avustajalle	14
Kelan vammaistuen saajille	7
Invaparkkiluvan haltijoille	5
Invaliditeettiprosentin tai haittaluokan mukaan	20
Muut (lääkärintodistus, vammaisuus tms.)	54

20% invaliditeettiprosenttia/haittaluokkaa ehdottaneista (eli lähes kaikki niistä, jotka ylipäänsä ovat maininneet jonkin prosentin) ehdottaa rajaksi joko 50% invaliditeettia tai isompaa.

7. EHDOTUKSET KORTIN SUOMALAISEKSI NIMEKSI

Vastaajien määrä: 381

Sekä suomentamaton *InclEUsive Card* ja *vammaiskortti* –nimitykset saivat kannatusta. Muita ehdotuksia olivat:

Avainsana	Ehdotukset
Avustuksen, apuvälineen tarve	Avustajakortti / Saattaja kortti / Kaverikortti / Ystäväkortti / Kimppa / Henkilökohtaisen avustajan tarve / Ohjaus-Tulkkikortti / Pyörätuoli-kortti
Diagnoosi-tyyppinen	Liikuntarajoitteisenkortti / keharikortti
Erytisyys	Erytyiskortti / Erkka / Erytinen / Erytistä tukea tarvitsevan kortti / erityistuen kortti / eriapu / erityinen osallistujakortti / erityisihmisen kortti / erityisten kortti / erityishenkki / Erytisyryhmä kortti
Handicap	Handicap kortti / HandiCard / Handy Card / Handikappi (handicap) / HandEU
Inklusio	Inklusioikortti / i-kortti / Invaklusio tai inkEUsiokortti / All inclusive / IncEUFisive card / INCFinca / InclFIEUcard / indEU-KORTTI / FiEU-kortti
Minä	MINÄ ITSE- KORTTI / minä olen -kortti / minäkin pääsen -kortti / I do – card
Mukana	Mukana- kortti / Menossa mukana / MukanaEUssa / MukanakaikEUssa
Oikeus, tasa-arvo	Oiva-kortti / Oikeuttaa invaoikeuksiin / Tunnista etusi / Tasa-arvokortti / Tasavertaisuuskortti / Silti samanarvoinen / Tasoituskortti
Osallisuus	OsallisEU / Osallisena Eurooppaan / EU:n kaikki osallistava –kortti / Osallistumiskortti / Esteettömyyskortti
Positiivinen huomio	HUOMIO-kortti / Vip-kortti / Mukavammaksi-kortti / Paremman elämän kortti / Täydellinen kortti
Rajattomuus	Rajat-On / Rajaton
Toimintarajoite	Toimintakykyrajoitteisen kortti / Rajallinen toiminta edellytys / 50 % kortti / Elämää rajoittava kortti
Tuki, apu	Apu-Avain / Apu-kortti / apupassi / Apunasi EU, ApuVa - Apua Vammaisille / Avun tarve / Avustustarpeisen kortti / Care Card / HelpEU / Helppari / Helpommin eteenpäin / Helpompitaival / Jelppi / Selfcare-kortti / Tarvitse apuasi, kiitos! / tarvitsen apua-kortti / Tukikortti / TT-kortti = tuen tarpeellisuuden todistus / TueKSI-kortti (= tic-oireiden tueksi)
Vamma	Vammaispassi / vammaistodistus / vammakortti / vammaisten etuuskortti / Vammaisapu kortti / vammaispalvelukortti / vammaisenhelp-kortti / vammaisen tukikortti / vammaisen kulkukortti / Vaikeavammaiskortti / Suomen vammaiset / omavammakortti / Todistus invalidisoitumisesta / Inva kortti / Suomalainen invakortti / Aktiivi - vammaiskortti
Vamma-EU	EU:n vammaiskortti / VammaisEuro kortti / EU inc card / EU inva card / EU:n Erytyiset tai EU:n erityis-kortti / EVaKko = eurooppalainen vammaiskortti / Eurooppalainen vammaiskortti / EU-invakortti / EU-etukortti / BalanceEU
Vamma-lyhennelmät	VaKo / VamneEU / Va-kortti / Vamko / vamma= vammaisten mahdollisuus / Vkortti / VK-Suomi / VAPA-kortti (Vammaisten PALvelukortti) / VARTTI eli vammaiskortti / V.A.P-kortti, VAFI / Vaaku / Valkea voittaa
Muut	Esteri / Apilakortti Palvelukortti / Matkakortti / Yksilöllinen passi / terveyskortti / SOS passport EU